

רכזים יקרים שלום וברכה!

דָּלֶת / עִידִית בֶּרֶק

אָדָם זָקוּק לְפָחוֹת לְדָלֶת אַחַת
 לְפָתוּחַ אֶת מֶה שְׁסֹגֵר
 לְהַכְנִס כְּדֵי לְגַלוֹת
 לְצֵאת בְּשִׁבִיל לְחַפֵּשׁ
 לְסַגֵּר עַל קִנְיַת לְהַנִּיחַ

אָדָם זָקוּק לְדָלֶת אַחַת
 לְתַלוֹת עָלֶיהָ שְׁלֵט
 לְקַרֵּא לָהּ בְּשֵׁם

אָדָם זָקוּק לְדָלֶת
 כְּדֵי שְׂיֻכַּל לְנַקֵּשׁ עָלֶיהָ בְּיַד רֶכֶה
 לְשִׁמְעַ מִיִּשְׁהוּהוּ בְּצַדָּה הַשְּׁנִי
 עוֹנָה לוֹ: יְבוֹא.

באגרת זו אנו מבקשים לעסוק בתפיסת העולם העומדת מאחורי המושג פסיכופדגוגיה, תפיסת עולם שממנה נגזרות פרקטיקות הוראה שונות.

כמו כמעט כל נושא שאנו נוגעים בו וניגע בעתיד, תקצר יריעת האיגרת שלנו להכיל את הידע הרב שיש בנושא ולכן אנו ממליצים לפנות לשני מקורות ידע בתחום:

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

פסיפס

מתווה לשכלול ידע פסיכו-פדגוגי ויישומו במלאכת החינוך וההוראה, ועדה בין אגפית במשרד החינוך בהובלת אגף שפ"י

הכלה למעשה

עלון למדריכי ההכלה, האגף לחינוך יסודי. עלון מספר 1 בנושא פסיכופדגוגיה. העלון מתורגם לשפה הערבית.

אנו ממליצים לחשוף את תפיסת הפסיכופדגוגיה ואת הפרקטיקות הנגזרות מתפיסה זו בפני חדר המורים. למידה בית ספרית בנושא זה חשוב שתיעשה בשותפות עם היועצת החינוכית המדברת אף היא את "השפה הפסיכופדגוגית".

מהי פסיכופדגוגיה?

על פי ההגדרה המופיעה בחוברת 'פסיפס' - פסיכופדגוגיה היא תפיסה המיישמת את המודעות לרגשות המתעוררים ולעמדות המתעצבות ביחסי הגומלין של תהליכי הוראה - למידה.

הגדרה זו מורכבת, והסבר מפורט עליה ניתן למצוא בחומרים שאליהם הפנינו אתכם לקריאה.

נוסף ונסביר בעזרת הגדרת הידע הפסיכופדגוגי -

ידע פסיכופדגוגי מזהה את ההשפעה ההדדית של משימת הלמידה-הוראה ואת האספקטים הרגשיים אצל הלומד ואצל המלמד בתהליכי הוראה-למידה.

ואפשר גם לתמצת זאת במספר מילים וציטוטים:

"**הכול אישי**" - לא ברור מהיכן הציטוט - ניטשה או 'הסנדק', אך אמירה זו בהחלט מתאימה. בתהליך הלמידה 'הכול אישי'.

"**אין אדם למד אלא במקום שליבו חפץ**" - הציטוט הלקוח מהגמרא (ע"ז י"ט) מתמצת אף הוא את ליבת הפסיכופדגוגיה: אין למידה ללא לב, ללא רגש.

פסיכופדגוגיה - למה זה חשוב?

תהליך הוראה בכיתה צריך להיבחן כמעט בכל רגע נתון מארבע זוויות התבוננות:

המורה

הידע שלו, חוויותיו, תפיסותיו ואמונותיו - אל מול התלמיד הנתון, הכיתה הנתונה, תחום הדעת בו הוא עוסק והמתודה שבה בחר להשתמש.

התלמיד

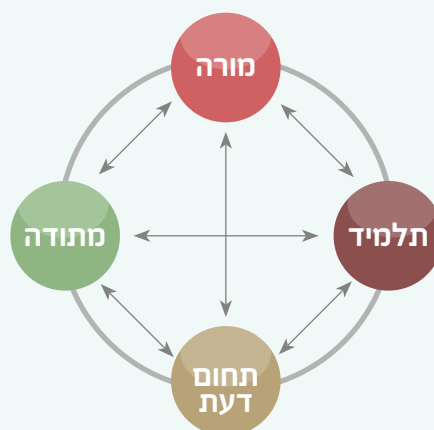
הידע שלו, חוויותיו, תפיסותיו ואמונותיו - אל מול המורה הנתון, בית הספר בכלל, חבריו לכיתה, תחום הדעת בו הוא עוסק והמתודה בה המורה בחר להשתמש.

תחום הדעת

עולם התוכן של תחום דעת זה, הידע והמיומנויות הנדרשות, המשלב הלשוני אל מול המתודה שבה בחר המורה לעסוק.

המתודה

דרך ההוראה שבה בחר המורה ללמד את תחום הדעת אל מול המורה, התלמיד ותחום הדעת.

מפת התבוננות
פסיכופדגוגית ברמת הפרט

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

תפיסת הפסיכופדגוגיה עוסקת באינטראקציה בין תחומים אלו ובעיקר מכוונת לקשר בין המורה לתלמיד בתוך שיעור, תוך כדי שיעור, מתוך היכרות עם תחום הדעת והמתודה.

לכאורה לא חידשנו דבר. כולנו למדנו במהלך הכשרתנו כמורים את הקשר בין דימוי עצמי לבין הישגים לימודיים. כולנו יודעים את חשיבות הקשר האישי עם התלמיד, את חשיבות השיחות האישיות עם התלמיד. כולנו מבינים את החשיבות של פיתוח תחושת המסוגלות של התלמיד, המוטיבציה שלו, תפיסת האוטונומיה שלו, יכולת הוויסות העצמי ועוד.

אולם לא בטוח שכולם מבינים שאת הכול ניתן וצריך להשיג גם בתוך השיעורים עצמם. כל שאלה ושאלה שאני בוחר לשאול את התלמיד, כל משוב ומשוב שאני נותן לתלמיד על תשובותיו או על ביצועיו במשימות במהלך שיעור או במבחן, כל מטלה שאני בוחר לתת לתלמיד או לכל מתודה שאני בוחר להשתמש בה יש כדי להוביל את התלמיד להעצמה רגשית או להיפך. כל בחירה בנימת קול, בשפת גוף, ביצירת קשר עין - לכולם השפעה לא רק על היכולת של התלמיד להבין טוב יותר או פחות את החומר, אלא על יכולתו להתחבר לתחום הדעת, למורה המלמד, לחבריו לכיתה ולו עצמו. הכול קשור, והכול אישי.

אבל לא רק לתהליכים הרגשיים של התלמיד אנו מכוונים, אלא גם לאלו של המורה. מטרתנו היא ל"האיר את המורה" ולעזור לו לזהות מהו "הקסם (הידע) הפסיכופדגוגי שלו" שבאמצעותו הוא מקדם למידה בקרב תלמידיו.

כל מורה מפתח לעצמו סגנון הוראה על פי תפיסת עולם, אינטואיציות, ידע וניסיון מצטבר. מטרתנו היא לעודד את המורה לפתח "הוראה מודעת" - מבט פנימי קבוע של המורה על עצמו ועל כל שעובר עליו בתהליך ההוראה- למידה במטרה לחזק את הביטחון העצמי של המורה בבחירותיו המקצועיות, להעלות את תחושת המסוגלות שלו, ולהתאים את תהליך ההוראה-למידה למכלול היחסים המתהווים בתוכו.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

פסיכופדגוגיה - איך עושים את זה?

נחזור לחוברת "פסיפס" ונדגים שניים מתוך הכלים המיועדים להעלאת אותה "הוראה מודעת":

מבט פרטי

כלי המאפשר הסתכלות מנקודת ראות פסיכופדגוגית על הלמיד (הפרט) בתוך הכיתה.

פשוט לדבר פסיכופדגוגי

כלי המאפשר הסתכלות מנקודת ראות פסיכופדגוגית על הכיתה השלמה.

מבט פרטי

"מבט פרטי" הוא תרגול כוונה והתמקדות בתלמיד אחד לשם חידוד תובנות פסיכופדגוגיות לגביו, מתוך מטרה להיטיב עמו בלמידתו, להיטיב עם המורה בהוראתו ועל מנת לשפר את תהליך ההוראה למידה המתקיים ביניהם".

"מבט פרטי" מזמין אותך, המורה, לבחור תלמיד או תלמידה אליו תבקש להסב את תשומת לבך, עליו תרצה להניח את מבטך ולהבין דבר מה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת
רכז השתלבות

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

"מבט פרטי" - שאלות טרום שיעור

- מי התלמיד שבחרתי להתבונן בו במבט פרטי? מדוע בחרתי בו?
- מה אני יודע עליו? מה הוא מעורר בי?
- מה בקשר בינינו עשוי לרמז על מה שאני מעורר בו?
- מה מתוכני השיעור המתוכנן או ממשימותיו עשוי להשפיע עליו?
- מה אתכנן שונה בשיעור זה ביחס לקשר ביני ובינו?
- מה אוכל לעשות במהלך השיעור כדי לקדם את המטרה שהגדרתי?

"מבט פרטי" - שאלות בתום שיעור

- מה הרגשתי במהלך השיעור כלפי אותו תלמיד?
- מה הבנתי במהלך השיעור על אותו תלמיד?
- כיצד ההתכוונות הייחודית אליו השפיעה - עליו? עליי? על הלמידה?
- למה עוד הוא זקוק ממני כדי שתתאפשר לו למידה טובה יותר?
- למה אני זקוק כדי ללמד אותו טוב יותר?

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת

רכז השתלבות אגף לחינוך יסודי

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

פשוט לדבר פסיכופדגוגיה

מורים יקרים, פעמים רבות אנו יוצאים משיעור עם מליאת הכיתה, עם קבוצת תלמידים או מהקנייה פרטנית כשאנו מוצפים ברגשות ובמחשבות, מנסים להגדיר לעצמנו - מה עבר עלינו שם? מה קרה לתלמידינו שם? מה בעצם התרחש, שם, במפגש ההוראה-למידה? שאלות רבות אשר לעיתים מתפוגגות מאליהן ברצף האינסופי של המשימות, ולעיתים באות לידי ביטוי בשיחה עם עמית המסייע להתאוורר ולחדד הבנות

עבור אותם רגעים חשובים נבנה הכלי "פשוט לדבר פסיכופדגוגיה", כלי פשוט המאפשר לקיים שיח תמיכה לחידוד התובנות האישיות והמקצועיות אודות תהליכים פסיכופדגוגיים בהוראה. כלי זה בוחן שיעורים והתערבויות חינוכיות מנקודת מבט אישית, מנקודת מבט בינאישית ומנקודת מבט פדגוגית.

התבוננות רפלקטיבית על מכלול היחסים בשיעור מאפשרת גיבוש תובנה פסיכופדגוגית שמרחיבה את זווית ההסתכלות של המורה, שבוחנת את האסטרטגיות היעילות יותר והיעילות פחות עבורו ועבור תלמידיו ושבאפשרותה להעצים את מומחיות המורה בכך.

אז איך עושים זאת? מפגשי "פשוט לדבר פסיכופדגוגיה" ייערכו בקבוצות קטנות של שותפי תפקיד. הקבוצות יכולות להיות קבועות לאורך תקופה, אך ניתן לעשות שינוי מחזורי בחדר המורים אחת למספר חודשים, בתנאי שכל חברי הקבוצה הספיקו להביא מקרה לדיון לפחות פעם אחת.

כל מורה יוכל להציג שיעור לדיון. בידי כל משתתפי השיח יהיה עותק של הדף המצורף "פשוט לדבר פסיכופדגוגיה". המורה אשר מציג באותו מפגש, בוחר שיעור שלימד. הוא מנסח מראש, טרום פגישה, תשובות לארבעת ההיבטים המצוינים בלב הדף.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת

אגף לחינוך יסודי

רכז השתלבות

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

כאשר שאלת המורה ברורה לכולם, מתחיל התהליך הקבוצתי. בידי כל המשתתפים אוסף השאלות הנוגעות הן לחוויית המורה (בצבע כחול) והן לחוויית התלמידים להשערות (בצבע אדום). המורה בוחר שאלה ועונה עליה, ובהמשך העמיתים יכולים להזמין אותו לענות על עוד שאלה אשר להבנתם חשוב שהוא יתעמק בה.

בהמשך חבריו לקבוצה מוזמנים, בסבב, לשתף בקצרה היכן הדהדו האירוע שתיאר והדברים ששיתף בעולמם האישי (אסוציאציות, הזדהות, סיפור אישי).

בסיום התהליך מוזמן המורה הדובר לנסח את התובנה הפסיכופדגוגית שאליה הגיע בעקבות השיחה ובעקבות התהליך הרפלקטיבי. חבריו לקבוצה מוזמנים כעת לייעץ לו ולהעניק לו ידע מניסיונם האישי במצבים דומים, או לחילופין לשתף בתובנות שלהם מתוך המפגש. אם הדין מתנהל בקבוצת מומחי תחום דעת, מומלץ לחדד אספקטים שמושפעים מהתחום ומהתוכן הייחודיים.

עם אלו תחושות הגעת לשיעור? (סקרן, נלהב, עייף...)
מהן התחושות שעלו בך במהלכו?
כיצד השפיעו תחושות אלו על מהלך השיעור?

באילו אסטרטגיות / דרכי הוראה נקטת? מהם שיקולי הדעת שהפעלת בבחירת אסטרטגיות אלו?

אפיין את האינטראקציה שנוצרה במהלך השיעור. מה זה עורר בך? כיצד זה עיצב את המשך תהליך ההוראה?

האם התעוררה אצלך דילמה במהלך השיעור? תאר אותה וספר איך התמודדת עמה.

איזו אבחנה מגדרית אתה יכול לזהות בתגובותיך השונות בשיעור כלפי בנים או בנות?

מה למדת במהלך השיעור על תלמידיך ועל החומר הלימודי?

מה בתהליך ההוראה- למידה זימן לך תחושת הישג הוראתי? האם בתהליך ההוראה למידה התעוררה בך תחושת חוסר אונים? למה?

כיצד תוכני השיעור והחומר הנלמד השפיעו עליך?

בפרספקטיבה לאחור, איך אתה מבין / מרגיש / מפרש את השיעור? מה היית עושה אחרת?

ומה עוד?

נסח תובנה פסיכו-פדגוגית
עמה אתה יוצא מהשיח הנוכחי

פשוט לדבר פסיכופדגוגיה - מנקודת מבטו של התלמיד

1. כותרת מאפיינת לשיעור
2. תיאור השיעור בקצרה
3. רגע להמשך ההתבוננות:
תיאור סיטואציה קצרה.
4. שאלה שעמה נשאר

מה בדברים שנאמרו ובהתנהגויות שהתרחשו עשוי להעיד על התחושות של התלמידים עם כניסתם לשיעור ובמהלכו?

באילו אסטרטגיות נקטו תלמידיך? ומה להשערתך גרם להם לבחור בהן?

אילו מסרים, להשערתך, קלטו ממך תלמידיך במהלך השיעור?

האם תוכל לזהות בחירות של תלמידיך שנבעו אולי מאספקטים מגדריים?

האם להשערתך התעוררה דילמה אצל תלמידיך במהלך השיעור? תאר מהי וכיצד הם התמודדו עמה.

מה בדברים שנאמרו ובהתנהגויות שהתרחשו עשוי להעיד על דברים שתלמידיך למדו על עצמם / עליך / על חומר הלימוד?

האם הצלחת לעורר בתלמידיך מוטיבציה? כיצד עשית זאת? כיצד זה השפיע על מהלך השיעור?

האם זימנת לתלמידיך חווית הצלחה? כיצד עשית זאת? כיצד זה השפיע על מהלך השיעור?

כיצד תוכני השיעור והחומר הנלמד השפיעו להשערתך על תלמידיך?

ומה עוד?

מדינת ישראל
משרד החינוך
המיונהל הפדגוגי
אגף א' חינוך יסודי

לראות את כל הקשת

אגף לחינוך יסודי | ורכז השתלבות

03

אגרת לרכזי השתלבות

טבת תשע"ח - ינואר 2018

בהרכת רכז/ת,

מוריה טלמור וכל צוות המדריכים עידית הוכנברג, יעל גודל, טובי וינברג,
מיכל פרנקל, סוהא שיבל, גלי אלדר, זמיר ישי, שלי הרוש, אניטה גולשה,
אתי אהרון, מרים פרי וצביה טרוטנר.

עיצוב גרפי גלית סבג "טו דו דיזיין"

הוצאה לאור גף פרסומים, משרד החינוך

התשע"ח - 2018

